


Сімак Катерина Віталіївна —

аспірант кафедри психології та педагогіки Національного університету «Острозька академія», викладач кафедри англійської мови та літератури Національного університету «Острозька академія». Науковий співробітник Центру канадознавства (Canadian Studies Centre) Національного університету «Острозька академія», член Співки дослідників вищої освіти України (CHER-Ukraine), член Української асоціації дослідників освіти (UERA). Коло наукових інтересів: компаративістика, інтернаціоналізація вищої освіти, академічна мобільність студентів, система вищої освіти Канади. Автор понад 10 наукових праць.

e-mail: kateryna.simak@oa.edu.ua

УДК 378.147.88(71)

ВІРТУАЛЬНА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ: ДОСВІД КАНАДИ

У статті проаналізовано феномен віртуальної академічної мобільності студентів у системі вищої освіти Канади, представлено переваги та недоліки такої форми мобільності. Розглянуто зарубіжний досвід реалізації віртуальної академічної мобільності засобами масових відкритих онлайн-курсів (МООС). Автором визначено поняття «віртуальний університет» та здійснено аналіз розвитку віртуальних університетів, зокрема Канадського віртуального університету (CVU). Розкрито важливість дослідження канадського досвіду з метою розвитку віртуальної академічної мобільності студентів та віртуальної інтернаціоналізації вищої освіти України за умов стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.

Ключові слова: академічна мобільність студентів; віртуальна мобільність; віртуальний університет; електронне навчання; МООС; інформаційно-комунікаційні технології; Канада.

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), мобільність знань (від англ. knowledge mobility) та інформатизація суспільного життя наприкінці ХХ ст. та початку ХХІ ст. зумовили розповсюдження і використання віртуального освітнього середовища та електронного навчання у сфері вищої освіти, що й стало підґрунтям для розвитку процесів віртуальної академічної мобільності студентів. За умов глобалізації та інтернаціоналізації вищих навчальних закладів в Україні та світі важко переоцінити роль академічної мобільності студентів. Вчені-компаративісти у галузі інтернаціоналізації вищої освіти стверджують, що в найближчі роки спостерігатиметься позитивна динаміка до збільшення кількості мобільних студентів у контексті як фізичної, так і віртуальної академічної мобільності студентів.

Проте аналіз нормативно-правової бази організації та реалізації академічної мобільності студентів в Україні засвідчив необхідність більш детального вивчення проблеми віртуальної академічної мобільності студентів, оскільки таку форму академічної мобільності не є включено до нормативно-правового поля України. Саме тому, з метою успішної інтеграції України до європейського та світового освітнього простору, постає проблема більш ретельного обґрунтування на науковому рівні такої форми академічної мобільності студентів, як віртуальна, зокрема на прикладі таких розвинених країн світу, як Канада.

Актуальність вищезазначеної проблеми відображається у публікаціях вітчизняних і зарубіжних наукових журналів, серед яких: «Інформаційні технології та засоби навчання», «European Journal of Open and Distance Learning», «International Journal of e-Learning and Distance Education», «International Journal of Online Pedagogy and Course Design», «Review on e-Learning in Canada», «Canadian Journal of Learning and Technology» та ін., де представлено теоретичне обґрунтування та практичні напрацювання, що стосуються запровадження та використання електронного навчання, онлайн-технологій, віртуальних навчальних закладів, освітніх платформ, масових відкритих онлайн-курсів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу наукової літератури свідчать, що до проблеми вивчення віртуальної академічної мобільності студентів зверталися як вітчизняні (Є. В. Дудишева, В. В. Осадчий, Д. В. Свириденко, В. А. Свідовська, Т. Е. Титовець, А. С. Чирва та ін.), так і зарубіжні (Ч. Венкель, І. Єнгіна, Я. Кінгслі, Дж. Найт, С. Раян, М. Руїз-Корбелла та ін.) вчені. Більш детально проблему віртуального освітнього середовища та онлайн-навчання висвітлено у працях канадських науковців, у яких систематизовано практичний досвід та розроблено теоретичне узагальнення (Т. Андерсон, Т. Бейтз, Ст. Даунз, Р. Мактріел, Дж. Сіменс, К. Хампсон та ін.). Проблема масових відкритих онлайн-курсів у європейському та світовому освітньому просторі висвітлено у працях В. Б. Артеменка, К. Л. Бугайчук, К. В. Кузьміна, Л. Е. Петрової, Т. М. Хусяїнова, Е. П. Шавніна та ін. науковців. Проте питання віртуальної академічної мобільності студентів, на нашу думку, недостатньо розроблене і вимагає поглибленого вивчення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є проаналізувати феномен віртуальної академічної мобільності студентів, визначити переваги та недоліки такої форми мобільності та розкрити сутність поняття «віртуальний університет» у системі вищої освіти Канади для виокремлення позитивних практик, які можуть бути ефективно використані для ефективної організації віртуальної академічної мобільності студентів у рамках реформування системи вищої освіти України відповідно до світових тенденцій.

Виклад основного матеріалу. У ході дослідження встановлено, що активізація процесів інтернаціоналізації вищої освіти, яка спостерігається в канадському та глобальному освітньому просторі починаючи з 90-х рр. ХХ ст., значно впливала на розвиток академічної мобільності студентів як однієї з найбільш поширених форм інтернаціоналізації вищої освіти. Варто зазначити, що в Україні в 2010 р. за підтримки проекту ТЕМПУС та фінансування Європейського Союзу було затверджено Концепцію віртуальної інтернаціоналізації вищої освіти України. Зокрема, Концепція базується на досвіді та можливостях застосування інформаційних технологій для підвищення академічної мобільності студентів. У Концепції представлено модель віртуальної інтернаціоналізації освіти, інструменти віртуальної інтернаціоналізації вищої освіти, платформу для підтримки віртуальної інтернаціоналізації вищої освіти та приклади віртуальної освітньої діяльності в Україні серед університетів-партнерів проекту [1].

Поняття «віртуальна академічна мобільність студентів» ми розуміємо як форму академічної мобільності, що дає можливість студентам віртуально переміщуватися в межах віртуального навчального середовища з метою отримання, передачі та обміну знаннями за допомогою Інтернет-технологій та без потреби подорожувати.

Суб'єктами віртуальної академічної мобільності виступають:

- 1) «віртуальний студент» (від англ. virtual student або online learner) – студент, який є учасником віртуальної академічної мобільності;
- 2) «віртуальний викладач» (від англ. virtual professor) – викладач курсу, який пропонується віртуально;
- 3) «віртуальний університет» (від англ. virtual university) – вищий навчальний заклад, який пропонує онлайн-курс;
- 4) «віртуальний кампус» (від англ. virtual campus) – віртуальне навчальне середовище з використанням Інтернет-технологій.

Аналізуючи переваги та недоліки віртуальної академічної мобільності студентів у Канаді та світі, варто наголосити, що остання підсилює фізичну академічну мобільність студентів і не направлена на її витіснення. Зокрема, говорячи про канадський контекст, необхідно згадати той факт, що Канада – це одна з найменш населених країн світу, а отже, студенти з віддалених провінцій Канади мають однаковий доступ до якісної освіти засобами електронного навчання. Таку ж можливість мають і міжнародні студенти з усього світу.

З одного боку, віртуальна академічна мобільність студентів має такі переваги: масовий та необмежений характер; є економічно вигідною, оскільки студенту не потрібно фізично перетинати кордони; можливість навчатися у ВНЗ інших країн і співпрацювати з представниками інших культур; набуття міжнародного досвіду для розвитку професійних компетенцій; розвиток навичок мовної та міжкультурної комунікації; досвід самоосвіти тощо. З другого боку, віртуальна академічна мобільність студентів неопозбавлена недоліків, до яких можна зарахувати: залучення у віртуальний освітній процес лише певної кількості ВНЗ; технічні труднощі із використанням інформаційно-комунікаційних технологій; мовний бар'єр серед учасників віртуальної мобільності; недостатній розвиток педагогічних технологій та методологічної бази в межах електронного навчання; труднощі із визнанням дипломів та кредитів, отриманих шляхом віртуальної мобільності тощо [1; 5]. Доведено, що участь студентів у процесі віртуальної академічної мобільності може стимулювати інтерес та бути передумовою їхньої участі в програмах фізичної академічної мобільності.

Як справедливо зазначає Д. Б. Свириденко, «віртуальна академічна мобільність має потенціал як одного із ключових принципів розвитку вищої освіти, що сприяє осучасненню освітньої діяльності, наданню їй рис освіти для суспільства» [2, с. 165]. За умов стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, привабливим, на нашу думку, є навчальне середовище, яке характеризується активним впровадженням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес. Завдячуючи введенню електронного та змішаного навчання, канадські університети стають провайдерами онлайн-освіти на глобальному рівні. Ми вважаємо, що застосування електронних технологій у навчальній діяльності ВНЗ уможливує вибір індивідуальної траєкторії студента, розвиває інформаційну культуру студента, сприяє розвитку інформаційного простору ВНЗ, інтенсифікує міжнародну електронну співпрацю студентів і викладачів та університетів загалом.

Створення та запровадження Інтернету, що відбувалося в 90-х рр. ХХ ст., стало поштовхом до виникнення нових форм навчання, у тому числі й нових інституційних форм вищих навчальних закладів, які пропонують освітні послуги онлайн. Отже, досить поширеною тенденцією серед студентів з усього світу є участь у масових відкритих онлайн-курсах (від англ. MOOC – Massive Open Online Course). Термін MOOC було введено в результаті викладання курсу «Connectivism and Connective knowledge» у 2008 р. викладачами Університету Манітоби Стівеном Даунзом і Джоржем Сіменсом, які були першими у Канаді, хто започаткував використання масових відкритих онлайн-курсів [4, с. 2].

Зауважимо, що студенти з Канади та інших країн світу, які беруть участь у масових відкритих онлайн-курсах, зазвичай засвідчують свої знання відповідними сертифікатами, які можна отримати за певну плату, опрацювавши навчальні матеріали курсу та пройшовши тестування отриманих знань. Проте за часів створення масових відкритих онлайн-курсів ідея була такою, щоб забезпечити доступ до якісної онлайн-освіти усім, хто бажав її отримати. Саме тому спочатку курси, які пропонували віртуальні навчальні платформи (наприклад, Coursera, EdX, Udacity, University of the People, Khan, Hexlet, Canvas.net тощо), були безкоштовними.

Варто зазначити, що за умов постійного розвитку масових відкритих онлайн-курсів спостерігаємо тенденцію до того, що з'являється новий вид таких курсів – такий навчальний курс, успішно прослухавши який, студент отримує кредити (від англ. course for credit). Перезарахування кредитів, отриманих за результатом прослуханих курсів на освітніх віртуальних платформах, здійснюється університетом, де навчається студент або

буде навчатися. На сучасному етапі сім університетів Канади пропонують свої курси через віртуальні освітні платформи, а саме: Coursera, EdX, Canvas.net [6, с. 10], у тому числі ті, які можуть бути перезараховані студентами. У цьому ми вбачаємо перспективу для подальшого розвитку віртуальної академічної мобільності студентів у Канаді та не лише.

У контексті нашого дослідження заслуговує на увагу діяльність віртуальних університетів, які сприяли налагодженню міжнародного співробітництва у сфері освіти між провінціями Канади та іншими країнами світу. Наведемо приклади сучасних форм існування віртуальних ВНЗ:

1. Віртуальний університет (від англ. virtual university);
2. Відкритий університет (від англ. open university);
3. Кібер-університет (від англ. cyber university);
4. Мегауніверситет (від англ. Mega-University);
5. Цифровий університет (від англ. eUniversity);
6. Цифровий кампус (від англ. eCampus) тощо.

Розглянемо поняття «віртуальний університет» як одну із форм сучасних ВНЗ у віртуальному освітньому просторі. Адже така форма інституалізації електронного навчання набула поширення не лише на території Північної Америки, але й в Європі. Перейдемо до аналізу терміну «віртуальний університет» та визначимо його роль у розвитку віртуальної академічної мобільності студентів у Канаді.

Отже, віртуальний університет – це вищий навчальний заклад, який пропонує навчальні програми та курси, що реалізуються засобами електронного навчання за допомогою мережі Інтернет [5, с. 7]. Завдяки популяризації та використанню різноманітних електронних засобів навчання (відеолекції, відеоконференції, подкасти, блоги, чати, форуми, е-портфоліо, вебінари тощо) стало тенденцією застосовувати ці технології не лише в онлайн-освіті. Таким чином, сучасні університети та коледжі Канади використовують їх у навчальному процесі як запоруку інноваційного розвитку та конкурентоспроможності.

Говорячи про роль віртуальних університетів для розвитку віртуальної академічної мобільності студентів, варто згадати також про новітні форми інституалізації електронного та дистанційного навчання в Канаді (див. табл. 1).

Таблиця 1

Інституалізація електронного та дистанційного навчання (на прикладі Канади)

Інституалізація електронного та дистанційного навчання (на прикладі Канади)						
CVU	e-Campus Alberta	e-Campus Manitoba	e-Campus Ontario	BCcampus	Ontario Learn	Contact North

Вважаємо за доцільне зазначити, що Канадський віртуальний університет (CVU – Canadian Virtual University) було започатковано ще в 2000 р. з ініціативи федерального уряду Канади. Згодом Канадський віртуальний університет – це консорціум із 11 вищих навчальних закладів державної та приватної форми власності, які розташовані на території Канади, проте надають освітні послуги на програмах бакалавріату, магістеріуму та докторантури для студентів у Канаді та за її межами [6, с. 9]. До переліку університетів-учасників цього консорціуму входять: Університет Атабаски (Athabasca University), Меморіальний університет Ньюфаундленда (Memorial University of Newfoundland), Карлтонський університет (Carleton University), Університет Томпсон Ріверс (Thompson Rivers University), Університет Манітоби (University of Manitoba), Університет Нью-Брансвіка (University of New Brunswick) та інші. На

сучасному етапі Канадський віртуальний університет пропонує більше 2 тис. різноманітних курсів та близько 400 навчальних програм, які сертифіковані та акредитовані міжнародними освітніми агенціями [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Зважаючи на викладене, можна зробити висновок, що віртуальна академічна мобільність студентів можлива за умов існування віртуальних освітніх установ – віртуальних університетів – та використання онлайн-освіти й електронного навчання. Проте роль віртуальної академічної мобільності студентів направлена не на те, щоб замінити чи витіснити фізичну академічну мобільність студентів, а навпаки – розширити можливості студентів брати участь у процесах академічної мобільності ще й віртуально. Незважаючи на недоліки віртуальної форми академічної мобільності студентів, ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальній діяльності студентів ВНЗ допоможе оптимізувати навчальний процес.

Отже, за умов складної військової та економічної ситуації в Україні, а також попередження «витоку мізків» (від англ. brain drain) розвиток віртуальної академічної мобільності студентів може стати результативною альтернативою задля розвитку процесів академічної мобільності студентів в Україні та за її межами.

Перспективами подальших пошуків у цьому напрямі вважаємо дослідження новітніх форм транснаціональної мобільності студентів у Канаді, серед яких: франчайзинг, твіннінг, програми подвійних і спільних дипломів тощо.

Використані джерела

1. Концепція віртуальної інтернаціоналізації вищої освіти України. Проект ТЕМПУС «Е-інтернаціоналізація для навчання у співпраці» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eicl.kharkiv.edu/upload>
2. Свириденко Д. Б. Аналіз ролі віртуальної академічної мобільності в обґрунтуванні засад розвитку сучасної вищої освіти / Д. Свириденко // Українознавчий альманах. – 2014. – Вип. 17. – С. 163–165. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2014_17_48
3. Canadian Virtual University (CVU) [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.cvu-uvc.ca>
4. Ontario's Distance Education and Training Network. Canada a Leader in Online, Open and Flexible Learning. – London, Ontario: Contact Nord, 2016. – 6 p. – Mode of access: https://contactnorth.ca/sites/default/files/pdf/external-presentations/canada_a_leader_in_online_learning.pdf
5. Richards, G. A Guide to Virtual Universities for Policy-Makers. – Burnaby, British Columbia : Commonwealth of Learning, 2015. – 48 p. – Mode of access: <http://dspace.col.org/handle/11599/1723>
6. Online Learning at Canadian Universities. Environmental Scan. – London, Ontario : Academica Group Inc., 2015. – 15 p. – Mode of access: https://www.cais.ca/uploaded/Research/Online_Learning_in_Canadian_Universities.pdf

References

1. Koncepcija virtualnojji internacionalizaciji vyshhoji osvity Ukrainy. Proekt TEMPUS «E-internacionalizacija dlja navchannja u spivpraci» [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.eicl.kharkiv.edu/upload>
2. Svyrydenko D. B. Analiz roli virtualnojji akademichnojji mobilnosti v obgruntuvanni zasad rozvytku suchasnojji vyshhoji osvity / D. Svyrydenko // Ukrajinoznnavchyyj aljmanakh. – 2014. – Vyp. 17. – S. 163–165. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2014_17_48
3. Canadian Virtual University (CVU) [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.cvu-uvc.ca>
4. Ontario's Distance Education and Training Network. Canada a Leader in Online, Open and Flexible Learning. – London, Ontario : Contact Nord, 2016. – 6 p. – Mode of access: https://contactnorth.ca/sites/default/files/pdf/external-presentations/canada_a_leader_in_online_learning.pdf
5. Richards, G. A Guide to Virtual Universities for Policy-Makers. – Burnaby, British Columbia : Commonwealth of Learning, 2015. – 48 p. – Mode of access: <http://dspace.col.org/handle/11599/1723>
6. Online Learning at Canadian Universities. Environmental Scan. – London, Ontario: Academica Group Inc., 2015. – 15 p. – Mode of access: https://www.cais.ca/uploaded/Research/Online_Learning_in_Canadian_Universities.pdf

Симак Е. В.,
аспирант, преподаватель кафедры английского языка и литературы,
Национальный университет «Острожская академия», г. Острог, Украина,
e-mail: kateryna.simak@oa.edu.ua

ВИРТУАЛЬНАЯ АКАДЕМИЧЕСКАЯ МОБИЛЬНОСТЬ СТУДЕНТОВ: ОПЫТ КАНАДЫ

В статье проанализирован феномен виртуальной академической мобильности студентов в системе высшего образования Канады, представлены преимущества и недостатки такой формы мобильности. Рассмотрен зарубежный опыт реализации виртуальной академической мобильности средствами массовых открытых онлайн-курсов (МООС). В статье дано определение понятия «виртуальный университет». Проанализирован генезис виртуальных университетов, в частности Канадского виртуального университета (CVU). Раскрыта важность исследования канадского опыта с целью развития виртуальной академической мобильности студентов и виртуальной интернационализации высшего образования Украины в условиях стремительного развития информационно-коммуникационных технологий в образовании.

Ключевые слова: академическая мобильность студентов; виртуальная мобильность; виртуальный университет; электронное обучение; МООС; информационно-коммуникационные технологии; Канада.

Simak K.,
Postgraduate student, English Teacher of the English Language and Literature Department,
National University of Ostroh Academy, Ostroh, Ukraine,
e-mail: kateryna.simak@oa.edu.ua

VIRTUAL ACADEMIC MOBILITY OF STUDENTS: CANADIAN EXPERIENCE

The article presents the researcher's points of view regarding the phenomenon of virtual academic mobility of students at Canadian universities and colleges. It has been stated that learning from Canadian experience will enable to create favourable circumstances for the development of virtual student academic mobility at Ukrainian higher education establishments.

The aim of this article is to define and analyse the role of virtual academic mobility of students, as well as advantages and disadvantages of virtual academic mobility of students in the framework of online education and virtual learning environment. The implementation of virtual academic mobility of students by means of massive open online courses (MOOC) is taken into consideration in the scope of this research. The attention is drawn to the online platforms such as Coursera, EdX, Udacity, etc. and the representation of Canadian universities there.

Theoretical and practical results of the research focus on the analysis of the virtual educational institutions – virtual universities – and the use of online education and e-learning with the regard to the development of virtual academic mobility of students at Canadian higher education institutions.

This paper examines the concept of “virtual university” with the regard to a rapid development of information and communication technologies which are being actively engaged into higher education system. The genesis of virtual universities, including the Canadian Virtual University (CVU), and their role in the development of the virtual mobility of students in Ukraine and worldwide are determined.

The paper suggests that under the complicated military and economic circumstances and the urgent need to expand the internationalization of higher education in Ukraine, the virtual academic mobility of students plays a significant role in enhancing the dynamics of student's academic mobility in Ukraine and abroad by means of introducing a virtual dimension into higher education through e-learning, blended-learning, etc.

Keywords: students' academic mobility; virtual mobility; virtual university; e-Learning; MOOC; information and communication technologies; Canada.